

Alf van der Hagen
Forfatter og tidligere redaktør i Morgenbladet

Dødens lydspor

Et musikalsk husapotek som lindrer i alle livets faser.

For flere år siden var jeg så heldig å få møte den tyske plateprodusenten Manfred Eicher. Da han i løpet av samtalen fikk rede på at min kone var gravid, snakket han ivrig om hvor gunstig det er for fostrene å lytte til musikk, og det fra første stund i mors liv. Et par uker senere sendte han oss en fersk ECM-plate i posten, det var musikk for solofiolin av Biber, Bach og Reger, og av to for oss ukjente samtidskomponister, innspilt i et tusen år gammelt benediktinerkloster i Østerrike av det unge stjerneskuddet Michelle Makarski. Spill denne musikken, gjerne tett inntil magen, skrev Eicher. Den vil gjøre godt ved inngangen til livet. Og det gjorde den.

Hørselssansen er den første som vekkes og den siste som svekkes. Nylig hørte jeg en kvinne fortelle om den gang hennes svigerfar lå for døden på et norsk sykehjem. Han var antakelig bevisst, men langt, langt ute. Disse sykepleierne hadde vel lært seg at musikk skulle virke så godt på dødsleiet, og særlig Mozart. Så de hadde satt en diger «ghettoblaster» på nattbordet hans og skrudd opp musikken på full guffe. Det var ingen rolig adagiosats fra en av konsertene for fiolin eller klaver, nei det var et stort orkesterverk i oppkavet tempo, en skjærende dårlig innspilling, med blåsere og slagverk i full mundur. Der lå denne døende mannen, helt forsvarsløs, og var alt annet enn beroliget foran sin siste reise. Det var forferdelig, det var et perverst overgrep, fortalte svigerdatteren, fortsatt oppbrakt etter alle disse årene.

Her hadde altså helsepersonalet tatt

musikkfaget i egne hender og gjort alt feil. Hvis målet for alt helsearbeid er høyest mulig livskvalitet, behøves også kunnskap om hvordan musikken rent faktisk virker. Derfor er jeg glad for at musikkterapi og *musikkthanatologi*, lindrende musikk ved livets slutt, har fått økt oppmerksomhet på våre sykehus og sykehjem den senere tid. Kunnskap om musikkens lindrende kraft henger sammen med erkjennelsen av *kvalitetsforskjeller* innenfor all musikk som i all annen kunst. Dermed behøver musikkterapeutene ikke være så redde for å «foreskrive en bestemt musikalsk kultur og på den måten kolonialisere brukernes musikalske livsverden». De må selvsagt bruke musikken skjønnsomt, men de bør ikke uten videre kjøpe det postmoderne dogmet om «å overlate styringen av musikkbruken til brukerne selv» (slik det f.eks. er formulert av Even Ruud i antologien *Musikk og helse*).

Hadde pleierne til svigerfar på sykehjemmet tatt en kikk på bøker av Audun Myskja (*Den musiske medisin*) eller Ted Gioia (*Healing songs*, og gjerne også standardverket *The History of Jazz*), ville de forstått at det er forskjell på Mozart og Mozart. Nevrologen Oliver Sachs har nylig skrevet en hel bok om musikkens innflytelse på hjernen (*Musicophilia*). Han hevder at pasienter med Alzheimer som har mistet alle andre krefter og ikke engang forstår språk, nesten alltid vil gjenkjenne musikk. Den minner dem om steder og følelser de ellers ikke har tilgang til. Musikken er deres eneste kontakt med deres indre verden, sier Sachs.

En del toneangivende musikkterapeuter nærmer seg «New Age» i sin sans for etnisk og harmonisk-suggesterende

musikk. Selv føler jeg meg tryggere ved tanken på at Bach, Mozart eller Bruckner skal være følgesvenner over på den andre siden, i stedet for tibetansk «toning» eller mongolsk strupesang. Men kanskje er jeg for lite opplyst. Enn så lenge er jeg glad for boken *Musikalsk husapotek* av den tyske musikkviteren Christoph Rueger. Han gjør noe så dristig som å anbefale en hel rekke musikkstykker til ulike sinnsstemninger og livsfaser. De fem første kapitlene i innholdsfortegnelsen er: Aggresjon (f.eks. Honeggers 3. symfoni), Aldring (Beethovens sene kvartetter og sonater), Angst (Schumann og Tsjajkovskij), Avskjed (Mahler) og Avspenning (Vivaldi, Mozart). Deretter følger Død (Bach, Schubert). Ensomhet (Beethoven igjen, Brahms, Bruckner) og Forelskelse (Liszt). Eksempelene er mange flere, og tilnærmingen mye mindre mekanisk enn det kan høres ut som. For en som ønsker å bli fortrolig med det aller ypperste i den europeiske kulturarven, er faktisk boken en genistrek.

Musikken er en bro fra fødsel til liv til død, men den er også en bro til andre tidsaldre. Når jeg hører den langsomme satsen i Brahms tredje strykekvartett eller den uendelige lange Avskjed fra Mahlers Jordens sang, lytter jeg til de samme toner som mennesker hundre år før meg er blitt grepet av. Kanskje vissheten om dette fellesskapet med de døde er det beste verge mot den ensomhet som før eller senere møter oss ved livets ende.